

भाग १: क्षतिको सार र पुनःस्थापनाको आवश्यकता

१. सन्दर्भ

सन् २०१७ को अगस्ट ११ र १४ को बीचमा नेपालमा लगातारको भिषण वर्षापछिको व्यापक बाढीले देशभरका ७५ मध्ये ३५ जिल्ला प्रभावित बनायो । उक्त बाढीले देशको २० प्रतिशत जनसंख्या प्रभावित बनायो । नेपालमा लगातारको भिषण वर्षा, हिमताल विष्फोट र विस्तारी (पहिरोका कारण तटबन्ध सोभै नदीमा खस्नु) जस्ता प्राकृतिक कारणको संयोजनले हुने गर्छ । यो वर्षको भिषण वर्षा जलवायु न्यून चापीय कारणले भएको हो, जुन न्यून चापीय दबाव हिमालको तल्लो विस्तारित भागमा समानान्तर रूपमा निर्माण हुन्छ र बंगालको खाडीबाट प्रवेश गर्ने चिसो वास्फले चुरे क्षेत्रको दक्षिणी भेक र मध्य पहाडी क्षेत्रमा व्यापक वर्षा गराउँछ । जलवायु न्यून चापीय दबावको क्षेत्र नेपालबाट नजिक र टाढा रहनु जलवायु प्रवृत्तिको साधारण विषय हो । तर २०१७ मा यो पूर्वबाट पश्चिमतर्फ विस्तारित भयो र सबै भागमा भिषण वर्षा गरायो ।

जल तथा मौसम विभागले यो वर्ष अहिलेसम्मकै धेरै वर्षा भएको अभिलेख राखेको छ । नेपालमा १२०० मिलिमिटर वर्षा सामान्य र १८०० मिलिमिटर वर्षा हालसम्मको औषत रहेको छ । तर सेप्टेम्बर ११, २०१७ सम्ममा यो वर्ष देशमा २१०० मिलिमिटर वर्षा भयो । अधिक वर्षाका केही उदाहरण उल्लेख गर्नुपर्दा दाङ जिल्लामा १२ र १३ अगस्टमा १६७.४ मिलिमिटर र पर्सामा १७३.२ मिलिमिटर वर्षा भयो । गृहमन्त्रालयका अनुसार यो वर्ष धेरै जिल्लामा विगत ६० वर्षयताकै धेरै वर्षा भयो र तराई क्षेत्रको ८० प्रतिशतभन्दा धेरै भूभाग डुबानमा पयो ।

नेपालमा मनसुन उत्पादक र नोक्सानी दुवैको स्रोत हो । जब यसले राम्रो वर्षा गराउँछ, कृषि उत्पादकत्व वृद्धि गराउँछ तर यदि वर्षा उत्पात भएमा जनधनको क्षति तथा कृषि क्षेत्रमा व्यापक नास गर्छ । वर्षात्को समयमा मुसलधारे वर्षा, पहिरो र खहरेखोलाको बाढी पहाडी क्षेत्रमा हुन्छ भने तराईमा त्यही पानीले नदीको माथिल्लो तहमा आएर जमिनको ठूलो भूभाग डुबानमा पाछ र सामाजिक र आर्थिक क्रियाकलापलाई अस्तव्यस्त पाछ । तराई क्षेत्रमा भइरहेको तीव्र शहरीकरणका कारण पनि यो प्रभाव भन खराब भएको छ । नदी प्रवाहको तटीय क्षेत्रमा निर्माण हुने राजमार्ग र रेलमार्गले हालको जमिनको पानीको प्रवाह र यसको निकासलाई असहज पारेको छ ।

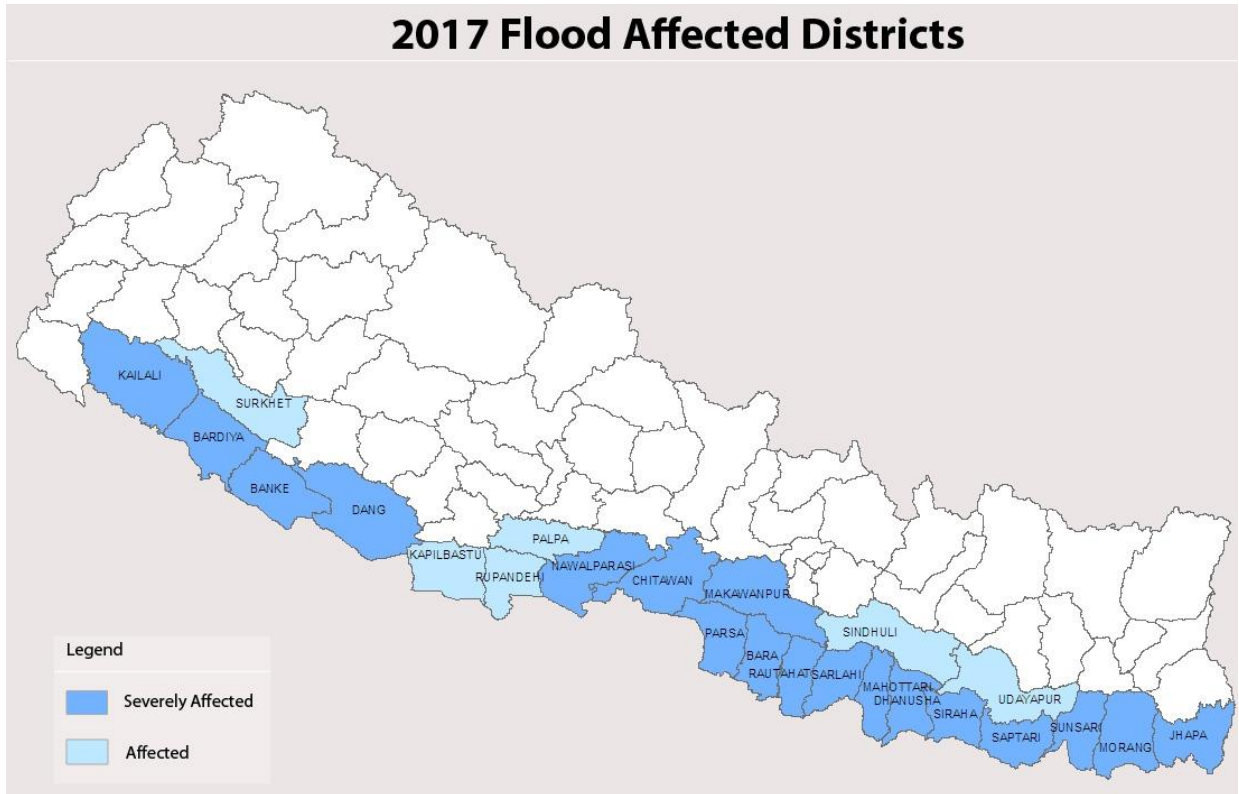
एकजना वरिष्ठ वातावरणविद्का अनुसार तीव्र शहरीकरणले केही स्थानको स्थानीय जलविज्ञान नै परिवर्तन गरिदिएको छ भने यसअघि कहिल्यै बाढी नआएका स्थानमा बाढी आएको छ । साथसाथै तीव्ररूपमा विकास भएको निर्माण उद्योगका कारण गिट्टी बालुवाको माग बढेको छ । गिट्टी बालुवा सुख्खा याममा खोलानदीको माथिल्लो सतहबाट उत्खनन गरिन्छन जसले गर्दा खोलानदीमा जमेर रहेको आफ्नो सतह कमजोर बन्छ । वर्षायाममा त्यही कमजोर सतह विस्तारै नदीको भागतिर लचिकदै जान्छ, समथर स्थानमा गएर जम्छ र विस्तारै नदीले आफ्नो प्रवाह परिवर्तन गर्छ र बाढी ल्याउँछ ।

भौगोलिक फैलावट

प्रत्येक मनसुन याममा नेपालका कुनै न कुनै क्षेत्रमा गम्भीर प्रकारको बाढी आउँछ । यो वर्ष अस्वाभाविक भयो र बाढी एकैपटक देशको पूरै चौडाइ, पूर्वदेखि पश्चिम फैलियो । देशभरका ३५ जिल्लासहित १८ जिल्ला अधिक प्रभावित भए (नक्सा १) ।

एक लाख ९० हजारभन्दा धेरै घर पूर्ण वा आंशिक क्षति भए भने ठूलो जनसंख्या विस्थापित र अन्य घरवारविहीन बने । मानिस अस्थायी आवासमा बसे वा अस्थायी रूपले अन्यत्र सरे । घरहरुसँगै घरको सम्पत्ति र खाद्यान्न पनि बाढीले गर्दा क्षति भयो । प्रभावित समुदायले खाद्यान्न, पानी र गैरखाद्य सामग्रीको अभाव भोग्नुप्यो । दूषित पानीका कारण धेरै मानिस विभिन्न रोगको शिकार बने । सरकारले प्रभावित परिवारलाई राहत सहायता प्रदान त गर्‍यो तर प्रभावितको खाद्यान्न र शुद्ध खानेपानीमाथिको पहुँच गम्भीर विषय बन्यो । ठूलो मात्रामा कृषि जमिनमा लगाएको बाली नास भयो भने अति प्रभावित क्षेत्रमा निकट भविष्यमा खाद्यान्नको अपर्याप्तता निश्चित जस्तै छ । प्रभावितमध्ये पनि गरिबहरु अनुकूलनका लागि नकारात्मक उपायजस्तै वस्तुभाउ वा घरायासी सम्पत्ति बिक्री गर्ने र बसाइँ सर्नेजस्ता उपाय रोज्न सक्छन् । यस्तो जनसंख्या समूहलाई मध्य र दीर्घकालमा थप मानवीय सहायताको खाँचो पर्छ ।

नक्सा १ : बाढी प्रभावित जिल्लाको नक्सा

मृतक, घाइते र प्रभावित जनसंख्या

विगत २००१ र २००८ को बाढी, जतिवेला १६७३ जनाको ज्यान गएको थियो, को तुलनामा यो वर्ष मृतक र घाइतेको संख्या भने कम रह्यो । यो वर्ष अतिप्रभावित १८ जिल्लामा मृतकको संख्या ९० पुरुष र ४४ महिला गरी १३४ थियो । मृतकको संख्या सबैभन्दा धेरै हुने जिल्लामा रौतहट, मोरङ, भापा र सर्लाही रहे । यो वर्ष बाढीका कारण घाइते हुनेको संख्या केवल २२ रह्यो । २०१७ को बाढीले अति प्रभावित १८ जिल्लामा आठ लाख ६६ हजार ९९३ पुरुष र आठ लाख २१ हजार ४८० महिला गरी १७ लाख जनसंख्या प्रभावित भए ।

तालिका १: बाढीबाट अति प्रभावित १८ जिल्लामा मृतक, घाइते र प्रभावित जनसंख्या

District	Affected Population			District	Deaths		Injured	
	Male	Female	Total		Male	Female	Male	Female
Banke	25,705.00	26,732.00	52,437.00	Banke	3	5	0	0
Bara	6,306.00	7,257.00	13,563.00	Bara	2	1	1	0
Bardiya	66,015.00	68,789.00	134,804.00	Bardiya	3	1	4	2
Chitwan	10,820.00	11,490.00	22,310.00	Chitwan	3	2	0	0
Dang	2,089.00	2,131.00	4,220.00	Dang	5	2	2	1
Dhanusha	34,140.00	34,830.00	68,970.00	Dhanusha	3	0	0	1
Jhapa	12,228.00	12,752.00	24,980.00	Jhapa	11	5	0	0
Kailali	7,640.00	7,795.00	15,435.00	Kailali	0	1	0	0
Mahottari	100,567.00	99,433.00	200,000.00	Mahottari	6	3	0	0
Makwanpur	5,485.00	5,595.00	11,080.00	Makwanpur	4	3	2	2
Morang	11,523.00	12,054.00	23,577.00	Morang	11	5	1	0
Nawalparasi	3,193.00	3,257.00	6,450.00	Nawalparasi	2	0	0	0
Parsa	19,835.00	20,235.00	40,070.00	Parsa	5	1	0	0
Rautahat	131,910.57	134,575.43	266,486.00	Rautahat	13	5	0	2
Saptari	353,279.00	295,666.00	648,945.00	Saptari	4	0	0	0
Sarlahi	10,195.00	11,445.00	21,640.00	Sarlahi	11	2	0	0
Siraha	28,858.00	29,442.00	58,300.00	Siraha	0	0	0	0
Sunsari	37,205.00	38,002.00	75,207.00	Sunsari	4	8	3	1
Total	866,993.57	821,480.43	1,688,474.00	Total	90	44	13	9

स्रोत: गृह मन्त्रालय, प्रारम्भिक द्रुत मूल्यांकन, २० अगस्त २०१७

२. सरकार र अन्य सरोकारवालाबाट तत्काल भए/गरिएका कार्यहरू

अगस्तमा बाढी आएपछि लगत्तै, नेपाल सरकारले मानवीय क्लस्टर प्रणालीलाई सक्रिय पायो जसले प्रभावित समुदायबाट हुने मागका सन्दर्भमा प्रतिकार्यका लागि सबल संयोजन र तत्काल सहयोग कार्यमा सक्रिय रह्यो । उद्धार र राहत वितरण कार्यमा सरकारले भण्डै २७ हजार सुरक्षाकर्मी र निजामती कर्मचारी परिचालन गर्‍यो । उद्धारको पर्खाइमा रहेकालाई सुरक्षित स्थानमा ल्याउन, घाइतेको उद्धार गर्न र सहायता सामग्री आपूर्ति गर्न मात्रै हेलिकोप्टरका १०० उडान भर्‍यो । सरकारले आपत्कालीन आवश्यकता परिपूर्तिका लागि आपत्कालीन समयका लागि भनी राखिएको भण्डारसमेत प्रयोगमा ल्यायो भने पहिलो चरणमा एक करोड १५ लाख अमेरिकी डलर बराबरको रकम बाढी

प्रभावितका लागि छुट्टायो । साथै सरकारले ३० दिनसम्मका लागि अति प्रभावितलाई प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन रु ७० का दरले नगद सहायता पनि प्रदान गर्‍यो ।

अन्य मानवीय सहायतामा राष्ट्रसंघ, आइएफआरसी, रेडक्रस, गैरसरकारी संघ संस्था तथा दातृ निकायको सहायता पर्छ । नेपालका बाढी पीडितको राहतका लागि राष्ट्रसंघको केन्द्रीय सहायता एजेन्सीले ४८ लाख अमेरिकी डलर विनियोजन गरेको थियो । राहत कार्यमा विभिन्न दातृ निकायले अन्य सहयोग पनि दिएका थिए । अष्ट्रेलिया, बुल्गेरिया, जापान र कोरियाका राष्ट्रिय रेडक्रस सोसाइटीले आइएफआरसी, एको, इटाली र क्यानडामा स्थापित कोषका लागि श्रोत उपलब्ध गराएका थिए । त्यसैगरी फ्रान्स, अष्ट्रेलिया सरकारसहितका दातृ निकायले १७ लाख ५० हजार अमेरिकी डलरभन्दा बढी रकम उपलब्ध गराएका थिए ।

पीडितहरू सामान्य जीवनमा फर्किने प्रयासमा छन् । कतिपय पीडितले आफ्नो घर छोडेर सामुदायिक आश्रय लिएका छन् । बाढीले घर क्षतिग्रस्त बनाइदिएका कारण उनीहरूलाई आपत्कालीन बासको आवश्यकता परेको थियो । कतिपय स्थानमा विद्यालयलाई अस्थायी आश्रयस्थलको रूपमा प्रयोग गरियो । विस्थापितलाई आधारभूत कुराको समेत आवश्यकता पर्‍यो किनभने उनीहरूका बन्दोबस्ती सामग्री बाढीमा हराएका वा क्षति पुगेको अवस्था थियो । स्थानीय प्रशासन, राष्ट्रसंघीय एजेन्सी तथा गैरसरकारी संस्थाले पाल, कम्मल तथा खाद्य सामग्री वितरण गरेका थिए ।

धेरै क्षेत्रमा विस्थापित परिवारले वितरण गरिएको पानीले काम चलाउनु पर्‍यो भने कतिपयलाई त्यसको पहुँच पनि पुगेन । त्यस्ता परिवारलाई सफा पिउने पानी र शौचालयको व्यवस्था गर्नु सबैभन्दा महत्वपूर्ण काम थियो । अन्नपात, बीउबिजन तथा घरेलु गाई गोठका सामग्रीमा क्षति पुगेको थियो । कृषिलाई पुनर्जीवन दिन पनि उनीहरूलाई सहायता चाहिएको थियो । विस्थापित परिवारलाई खाद्य र आम्दानी मुख्य चुनौती रहेको देखिन्छ । यी कुरालाई सहज गराउने जुनसुकै सहायता उनीहरूका लागि ग्राह्य छ ।

३. मूल्यांकनको उद्देश्य र विधि

यो मूल्यांकनको उद्देश्य सन् २०१७ मा तराई क्षेत्रमा आएको बाढी, यसको प्रभाव र पुनःस्थापनाका आवश्यकता पहिचान गर्नु हो । यो मूल्यांकनले नेपाल सरकार तथा अन्य सरोकारवालालाई बाढी पीडित तथा विस्थापितलाई पुनःस्थापनाका कार्यक्रम बनाउन सहयोग गर्छ ।

नेपालमा विपत्ति प्रभाव र पुनःस्थापनाका कामको नेतृत्व गृह मन्त्रालय तथा सरोकारवाला अङ्गहरूसँगको समन्वयमा राष्ट्रिय योजना आयोगले गरिरहेको छ । यो मूल्यांकन योजना आयोगका उपाध्यक्षको नेतृत्वमा आयोगकै मुख्य टिम तथा मन्त्रालयका स्थानीय प्रतिनिधिको सहभागितामा तयार पारिएको हो । यसका लागि विश्व बैंक तथा युएनडिपीले पनि सहयता उपलब्ध गराएका थिए ।

यो मूल्यांकन १८ वटा बाढी प्रभावित जिल्ला तथा गृह मन्त्रालयले विपत्ति प्रभावित भनेर तोकेका ९ क्षेत्रमा आधारित छ । शुरुवाती उद्धार तथा राहतको कार्य सन् २०१७ अगस्ट १४ देखि २० मा गृहमन्त्रालयको नेतृत्वमा शुरु भएको थियो ।

सबैभन्दा बढी प्रभावित नौ क्षेत्रको मूल्यांकन मुख्य तीन वर्गमा राखिएको छः

- सामाजिक क्षेत्र: १) आवास २) स्वास्थ्य ३) शिक्षा
- उत्पादनमूलक क्षेत्र: १) कृषि २) पशुपालन ३) सिँचाइ
- संरचना क्षेत्र: १) यातायात २) पानी तथा सरसफाइ ३) ऊर्जा ।

फिल्ड अफिसले संकलन गरेको तथ्यांकमा आधारित रहेर प्रभावित क्षेत्रको अवस्था र समग्र पुनःस्थापनाका आवश्यकताको मूल्यांकन गरिएको थियो । मन्त्रालयले पुनःस्थापना पहलमा आवश्यक खर्च प्रस्तुत गरे । मुख्य जोड यी सबै क्षेत्रमा जोखिम न्यूनीकरणका उपायमा दिइएको थियो । यी क्षेत्रमा पुनःस्थापनाको कुल खर्च क्षतिग्रस्त संरचनाको पुनःनिर्माण तथा जोखिम न्यूनीकरणका उपाय व्यवस्थापनको खर्च समेत जोडेर निकालिएको छ । सबै क्षेत्रलाई समेटेर बृहत् पुनःस्थापना रणनीति तयार गरिएको छ । विपन्नता तथा जोखिमको दृष्टिले तराई क्षेत्रमा प्रतिरोध ढाँचा पनि तयार पारिएको छ । यो ढाँचाले जोखिमयुक्त क्षेत्रमा दीर्घकालीनरूपमा नै जोखिम र असुरक्षा न्यूनीकरणको उपाय प्रस्तुत गरेको छ ।

३. बाढीको मानव विकास असर

बाढीका कारण कुल ६१ अर्ब ८४ करोड ४८ लाख नेपाली रुपैयाँ (५९५.५ मिलियन अमेरिकी डलर) बराबरको क्षति पुगेको छ । यो कूल गार्हस्थ उत्पादनको करिब ३ प्रतिशत हो । सबैभन्दा बढी क्षति आवास तथा अन्नबालीमा भएको छ ।

क्षतिको मूल्य विचार गर्दा यो क्षतिले राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा सामान्य प्रभाव पार्ने देखिन्छ । किन भने धेरैजसो क्षति घरमा राखिएका सामग्री तथा गाईवस्तुको भएको छ । क्षतिपूर्ति हुनका लागि दुईदेखि तीन वर्ष लाग्ने देखिन्छ भने पुनःस्थापनाको मूल्य खासै महँगो पर्ने देखिन्न । यस्ता पुनःस्थापना कार्यक्रममा नेपाल सरकारले आफ्ना नियमित वित्तीय कार्यक्रममार्फत नै लगानी र बजेट विनियोजन गर्न सक्ने छ । वास्तवमा यस्ता सहायताले पीडितको पुनःस्थापना सहज बन्ने छ जुन भविष्यमा आउने बाढीबाट बच्न समेत सहायक हुनसक्छ ।

तराई क्षेत्रका संरचनामा पछिल्लो बाढीले नराम्रोसँग क्षति पुऱ्याएको छ । यसले स्थानीय अर्थतन्त्रमा पनि प्रभाव पार्ने निश्चित छ । सहायता कार्यक्रम प्रभावकारी नहुने हो भने तराई क्षेत्रमा वर्षेनी आउने बाढीका कारण नेपालमा आम्दानीको क्षमतालगायतका कुरामा क्षेत्रीय भेद बढ्दै जाने देखिन्छ ।

जोखिममा परिरहने भएका कारण स्थानीय अर्थतन्त्रमा पनि नकारात्मक प्रभाव पर्नेछ । पछिल्लो बाढीले समाजमा यसअघि नै विद्यमान आर्थिक खाडल बढाउने सम्भावना छ । कतिपय बाढी प्रभावित जिल्ला स्वास्थ्य, शिक्षा तथा लैंगिक समानतालगायतका मानव विकास सूचकाङ्कमा पछि परेका जिल्ला छन् । बाढीले यी सूचकलाई थप कमजोर तुल्याउने निश्चित छ ।

बाढीका कारण स्थानीय समुदायमा परेको प्रभाव निकै ठूलो छ । नेपालमा गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसंख्यामध्ये सबैभन्दा बढी तराई क्षेत्रमा बसोबास गर्छ । तराईको अर्थतन्त्र तुलनात्मकरूपमा कम विविधिकृत छ भने ७० प्रतिशतभन्दा बढी मानिस निर्वाहमुखी कृषिमा निर्भर छन् । अन्य समुदायमा पनि जनसंख्याको तुलनामा भूमिको स्वामित्व कमजोर देखिन्छ । कृषि क्षेत्रमा वृद्धिको कमजोर दरका कारण उनीहरू गरिबीको रेखामुनि नै रहन बाध्य छन् । खाद्य असुरक्षा, सरसफाइको अभाव समुदायका मुख्य चुनौती हुन् । घर तथा अन्नबालीमा पुगेको क्षतिले समुदायमा थप समस्या निम्तिन सक्छ ।

४. क्षतिको सार र पुनःस्थापना आवश्यकताको सारांश

विपत्को प्रभाव

विभिन्न नौ क्षेत्रको मूल्यांकनका आधारमा बाढीले पुऱ्याएको जम्माजम्मी क्षति छ अर्ब सात करोड १६ लाख रुपैयाँ (५८४.७ मिलियन अमेरिकी डलर) आंकलन गरिएको छ । तथ्यांक सजिलै प्राप्त गर्न नसकिने भएकाले यो रकममा घरायसी क्षेत्रमा भएको धेरै क्षति समावेश भएको छैन । उदाहरणका लागि घरायसी सम्पत्तिको नोक्सान र सवारी साधारमा हुन गएको क्षति पनि यो रकममा उल्लेख छैन । गाउँमा ग्रामीण क्षेत्रका सामुदायिक पूर्वाधारमा पुगेको क्षतिको मूल्य पनि यसमा जोडिएको छैन । तथापि, सार्वजनिक र निजी क्षेत्रका महत्वपूर्ण सम्पत्ति यसमा उल्लेख गरिएको छ । तल यहाँ प्रस्तुत गरिएको आंकडा वास्तविकताको नजिक भएको अनुमान गर्न सकिन्छ ।

तालिका २. विपत्ले पारेका प्रभावको साराशं

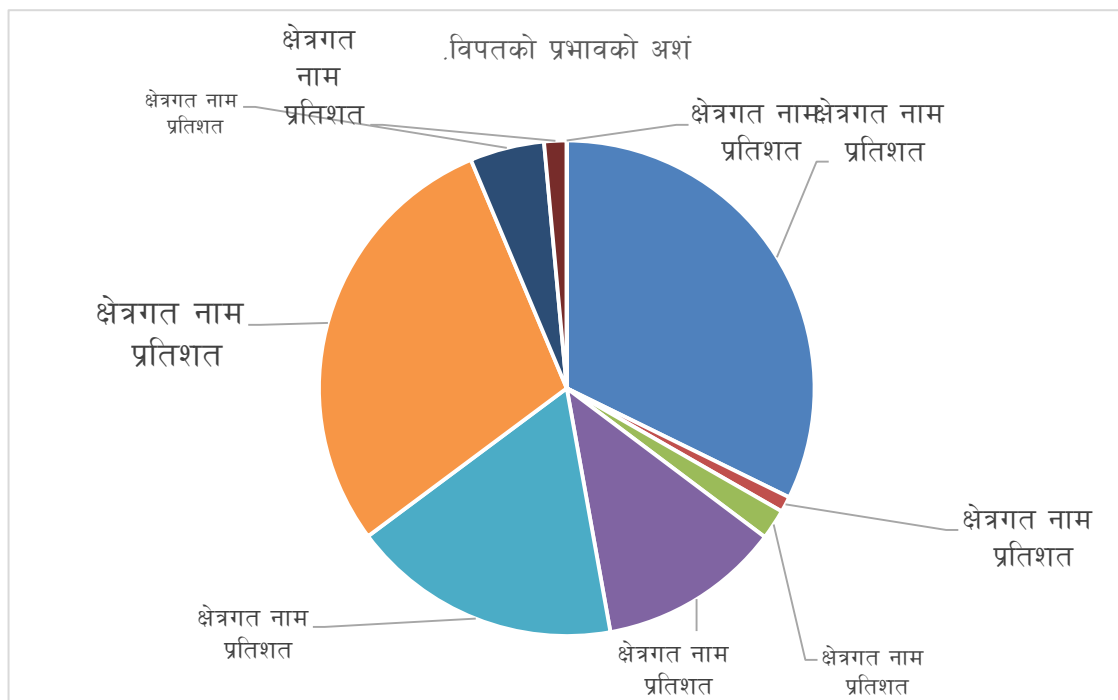
क्षेत्रहरु	कुल क्षति नेपाली रुपैयाँ (दश लाखमा)	कुल क्षति (अमेरिकी डलर मिलियनमा)
सामाजिक क्षेत्रहरु		
आवास	१९५१२.७	१८७.९
स्वास्थ्य	६२०	६
शिक्षा	११९३.८	११.५
उत्पादनमूलक क्षेत्रहरु		
कृषि	७२१३.८	६९.५
पशुपालन	१०६७०.४	१०२.७
सिँचाइ	१७४६०.१	१६८.१
पूर्वाधारका क्षेत्रहरु		
यातायात	२९३७.८	२८.३
खानेपानी र सरसफाइ	८८७.७	८.५
ऊर्जा	२२०.३	२.१२
कुल	६०७१६.६	५८४.७

स्रोत : सम्बन्धित मन्त्रालयहरु

८ यसले क्षति भएका र पुनःस्थापना आवश्यकता भएका प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरुको प्रतिनिधित्व गर्छ ।

नोट : मुद्रा सटही दर १ अमेरिकी डलर बराबर नेरु १०३.८५

नक्सा २. विभिन्न क्षेत्रगत आधारमा विपतको असरहरु

पुनःस्थापनाको आवश्यकता

पुनःस्थापना आवश्यकताको कुल रकम रु ७३ अर्ब २२ करोड ४८ लाख नेपाली रुपैयाँ (अमेरिकी डलर ७०५.१ मिलियन) हुने अनुमान गरिएको छ । पुनःस्थापनाको रकम उच्च देखिए पनि पुनःस्थापना कार्यक्रमको व्यवस्थित योजनाले त्यस्ता कार्यक्रम वित्तीय रुपमा पनि व्यवहारिक र खर्च धान्न सकिने हुन्छन् । यो उल्लेख गर्नु महत्वपूर्ण के छ भने पुनःस्थापना कार्यक्रम केवल सरकारी कार्यक्रम मात्र होइन । यस्तो कार्यक्रम सबै सरोकारवालाको साभा प्रयास बन्दछ किनकि सबैभन्दा महत्वपूर्ण यो आवासको विषय हो । पुनःस्थापना कार्यक्रममा परिवारका सदस्यले सधैं आफ्नो स्रोत प्रयोग गर्छन् । विकास साभेदार, गैरसरकारी संस्थाहरु र निजी क्षेत्रले पनि यो अभियानमा आफ्नो स्रोत ल्याउँछन् । अझ थप, यो दुईदेखि तीन वर्षको अवधिमा पुनःस्थापना कार्यक्रमका लागि छुट्टयाइएको सम्पूर्ण बजेट खर्च हुन्छ, जसले सरकारलाई पनि स्रोतहरु जम्मा गर्न थप सहज बनाउँछ ।

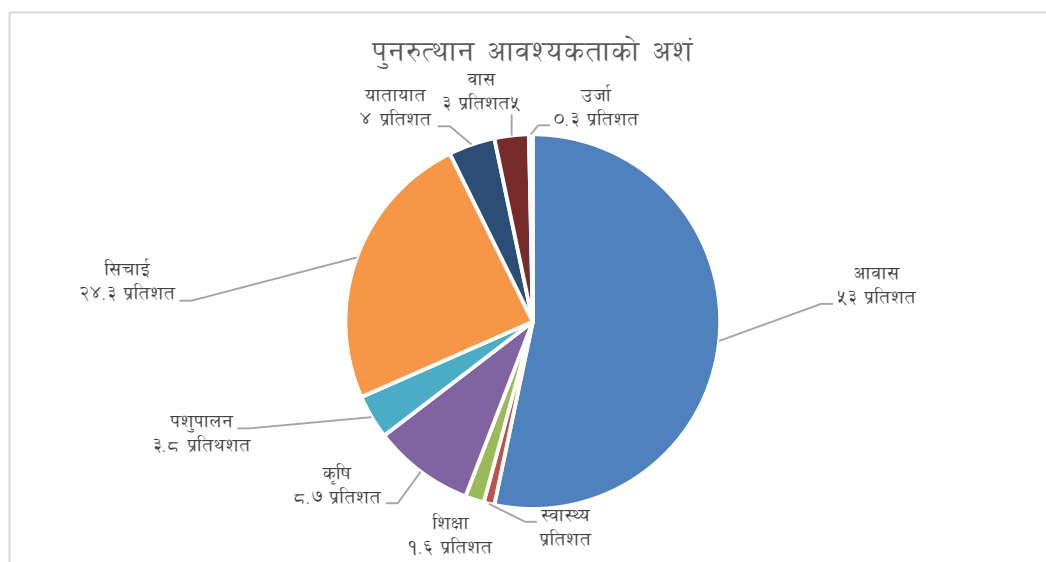
निश्चित गरिएर छुट्टयाइएको सम्पूर्ण बजेटसहितको पुनःस्थापना कार्यक्रम जनताका सामु सरकारको स्पष्ट प्रतिबद्धता पनि हो । यसले पुनःस्थापना कार्यक्रम क्षतिको र पुनःस्थापना आवश्यकताको व्यवस्थित मूल्यांकनमा आधारित छ भन्ने देखाउँछ ।

तालिका ३. कुल पुनःस्थापना आवश्यकताको साराशं

	कुल आवश्यकता नेरु दश लाखमा	कुल आवश्यकता अमेरिकी डलरमा दश लाखमा	क्षेत्रगत आधारमा पुनःस्थापना आवश्यकताको अशं
सामाजिक क्षेत्र			
आवास	३९०२५.५	३७५.८	५३.३
स्वास्थ्य र पोषण	६८०	६.५	०.९
शिक्षा	११९३.८	११.५	१.६
उत्पादनमूलक क्षेत्र			
कृषि	६३९४.८	६१.६	८.७
पशुपालन	२७९२.४	२६.९	३.८
सिँचाइ	१७७८९.२	१७४.३	२४.३
पूर्वाधारका क्षेत्र			
यातायात	२९३७.८	२८.३	४.०
खानेपानी र सरसफाइ	२१६९	२०.९	३.०
ऊर्जा	२४२.३	२.३३	०.३
कुल	७३२४४.८	७०५.१	१००

स्रोत: सम्बन्धित मन्त्रालयहरु

नक्सा ३ : क्षेत्रगत आधारमा पुनः स्थापना आवश्यकताहरु

तल उल्लेखित खण्डले विपत्को सिर्जना भएका प्रभाव र पुनःस्थापना आवश्यकताको विस्तृत विश्लेषण गरेको छ । यसपछि, तीन वर्षको अवधिमा तत्काल, मध्यकाल र दीर्घकालका लागि पुनःस्थापना रणनीति

अवलम्बन गरिनेछ । अन्तिम खण्डमा अन्तर्निहित जोखिमको सम्बोधन गर्नका लागि र तराई क्षेत्रमा रहेका जोखिम न्यूनीकरणका लागि अनुकूलन रूपरेखा प्रस्ताव गरिएको छ । हालैको बाढीबाट सबैभन्दा बढी प्रभावित र जोखिममा रहेकाका लागि दिगो विकासका लक्ष्यका सूचकांकको प्रगति सुनिश्चित गर्न विस्तृत पुनःस्थापना अवधारणा महत्वपूर्ण हुन्छ ।
